

Mens en Wereld

6e jaargang, no. 4 • April 1951

MAANDBLAD VOOR BUITENKERKELIJKEN . UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

Eenheid in verscheidenheid

OP 7 en 8 April j.l. hield het Humanistisch Verbond zijn vijfde jaarvergadering. En de velen die daarbij aanwezig zijn geweest, zullen op sommige ogenblikken van dat congres gedacht hebben aan de woorden die bij de oprichting van het Humanistisch Verbond werden gesproken. Vijf jaren geleden immers werd met grote nadruk verklaard, dat het nieuwe Verbond open stond voor buitenkerkelijke humanisten van welke schakeringen ook. Zij allen waren er welkom, want éénzelfde levenshouding is hun gemeenschappelijk, ondanks het feit dat de een zich rationalist, de ander zich religieus-humanist noemt; de een prijs stelt op de naam positivist, de ander het filosofische idealisme aanhangt. Zij allen zijn humanisten van levenshouding. Vanuit dié gemeenschap leven en werken zij.

Daarmee aanvaardde het Verbond geen geringe taak. Zou er werkelijk het gemeenschappelijke te vinden zijn en vooral te behouden blijven, dat verondersteld moet worden als men gemeenschappen vormt en praktisch wil samenwerken ter versterking van het geestelijk leven der buitenkerkelijken? Was dat niet een utopie in een wereld, waarin de mensen nog maar al te bereid zijn te onderscheiden tussen ware gelovigen en ketters, afvalligen, renegaten en verraders? De pessimisten zullen zeker gedacht hebben: als de moeilijkheden komen, als het er werkelijk om gaat in het geestelijke stelling te nemen tegenover de verschijnselen van de tijd, de grote vraagstukken en beklemmende gevaren, dan zullen we die humanisten, zo broederlijk bijeen en toch van allerlei soort, wel spoedig uiteen zien vallen in onenigheid en verschil. En de pessimisten schenen, wat de tijdverschijnselen betreft, gelijk te krijgen. Het jonge Verbond werd onmiddellijk met de grote problemen van de tijd geconfronteerd: het communisme, de verhouding Oost-West, bewapening, oorlog. Maar de pessimisten zagen zich beschaamd, voor zover ze hadden gedacht dat nu de humanisten zich wel verdelen zouden in „ware” en „valse” humanisten, in „echte” en „schijn” humanisten. Terwijl de politiek, economisch, sociaal bijna onoplosbare vraagstukken almeer gingen drukken op de mensen en het denken in beslag namen, groeide

in het Humanistisch Verbond de zekerheid, dat de menselijke waarden en de culturele vrijheden eensgezind door de humanisten gehandhaafd en versterkt dienen te worden. En daarmee ging niet gepaard een vlucht uit de praktische moeilijkheden naar het rijk van de geest, dat daarbuiten zou liggen. Van de harde en moeilijke praktijk uit werd gedacht, gesproken en gehandeld, het zou geen goed congres zijn geweest, als we dat niet hadden gedaan, werd er gezegd; midden in deze tijd en deze samenleving bleef zich het humanisme stellen, zijn aard getrouw. Dat dit grote spanningen met zich meebracht voor de humanisten — die immers op zo menig politiek, sociaal en economisch punt niet hetzelfde denken, noch inzake geweld, bewapening, oorlog, prijs- en loonpolitiek, enz., eenzelfde standpunt innemen — dat spreekt vanzelf. Wellicht spreekt minder vanzelf, dat zij desondanks hun geestelijke gemeenschap niet alleen behielden maar in die jaren versterkten, alle aanvechtingen ten spijt om elkaar vanuit politieke en maatschappelijke houdingen te veroordelen als humanist. Het vijfde jaarlijkse congres, waar men opnieuw zich bewust was in een harde en moeilijke wereldsituatie te staan, heeft schitterend doen blijken, dat het humanisme inspirerende bron en bindende factor is in deze tijd voor de buitenkerkelijken. En laat men niet denken dat dit betekent, dat men langs de weg van de minste weerstand een zoetsappige, slappe, krachteloze grootste gemene deler zoekt, een compromis dat van alles wat heeft en eigenlijk niemand tevreden stelt. Werd er op dit congres niet juist aangedrongen om de meningen maar eens flink te laten botsen, de verschillen niet te verdoezelen? En gebeurde dat niet op een moment, dat men juist meer dan duizend nieuwe leden, in de laatste vier maanden gewonnen, welkom heette? Het is een bewijs van de kracht van het humanisme en van het Humanistisch Verbond, dat dit kan. Levende uit de eerbied voor de mens, uit de liefde voor de echte menselijkheid zoeken wij hun verwerkelijking, ook en juist in deze tijd, ook en juist daarom tezamen.

B. C.

De ingenieur en zijn verantwoordelijkheid

In zijn hoofdartikel voor „De Ingenieur” van 5 Jan. 1951 wijst de redacteur, Ir. H. Sangster, o.a. op de verantwoordelijkheid van de wetenschappelijke werker en de ingenieur. Wij nemen het betreffende gedeelte in zijn geheel hieronder over.

Als de groep, die de leiding van de techniek in handen heeft, en met inspanning van alle krachten het tempo van de vorderingen tracht bij te houden, zijn de ingenieurs tezamen met de beoefenaars van de zuivere wetenschappen mede verantwoordelijk voor veel, wat zich in de wereld afspeelt. Dat geldt in wezen ook wel voor ieder mens, doch het ingenieursberoep ligt bij uitstek geworteld in het materiële en in het organiserend handelen, hetgeen hem afleidt van de innerlijke dingen.

Daarbij is ook gekomen een zekere gebondenheid van iedere wetenschappelijke werker aan de natie, waartoe hij behoort, welke diens vindingen en kunnen in de eerste plaats beziet op bruikbaarheid voor de defensie.

Hierin schuilt voor de persoonlijkheid een groot gevaar. Prof. Einstein heeft duidelijk hierop gewezen in Elsevier van 23 December j.l., waarbij hij in de eerste plaats schrijft over de wetenschapsmens. Hieronder verstaat hij diegene, wiens wetenschappelijke geest werkelijk levend is.

Na gewezen te hebben op de volledige ommekeer, die op indirecte wijze door de wetenschap tot stand is gebracht in het economische leven van de mens, ziet hij een scherpe bedreiging, in de omstandigheid, dat de resultaten van de navorsingen in handen zijn gevallen van hen, die politiek geweld bedrijven, een zeer kleine minderheid, die in haar handelingen het lot van de grote steeds vormlozer wordende massa bepaalt. De concentratie van de economische en politieke macht heeft niet alleen bijgedragen tot de materiële uiterlijke onderwerping van de geleerde, maar zij bedreigt ook het innerlijke van zijn bestaan door met behulp van geraffineerde methoden van geestelijke en morele beïnvloeding de ontwikkeling van zijn onafhankelijke persoonlijkheid onder curatele te stellen. Op deze wijze zou hij gedwongen zijn eigen persoonlijkheid te offeren, en het leven van anderen te vernietigen, zelfs terwijl hij overtuigd is van de waanzin van dit offer.

Hij ziet duidelijk in, dat de bepaalde historische situatie, waarin de nationaliteiten haar economische, politieke en dus ook militaire macht handhaven, naar de algehele vernietiging moet leiden. Hij weet, dat alleen de vervanging van de methoden van openlijk geweld door een wettelijke supra-nationale orde de mensheid nog kan redden. Maar hij is al zo ver, dat hij zich in de slavernij, die hem is opgelegd door de nationale staten, schikt als in een onvermijdelijk lot. Zelfs komt hij ertoe — op

bevel — voort te gaan met het verlenen van zijn steun aan de vervolmaking van de middelen tot algehele vernietiging van het mensdom.

Op de vraag of de wetenschapsmens niet zijn verantwoordelijkheid en zijn waardigheid heeft vergeten in een activiteit, die uitsluitend gericht is op de intellectuele waarden, antwoordt prof. Einstein, dat men zeker een vrij en zelfbewust mens kan doen verdwijnen, maar dat men geen slaaf of een blind instrument van hem kan maken.

Als de geleerde in onze dagen de tijd zou vinden en de moed zou bezitten om zijn positie en zijn taak met kalmte en critische

zin te onderzoeken, en indien hij volgens die normen zou handelen, dan zouden de perspectieven om een redelijke en behoorlijke oplossing te vinden voor de internationale toestand, die vol is van gevaren, daar niet weinig door verbeterd worden.

In deze woorden van Prof. Einstein komt een sterk geloof tot uiting in de kracht en de invloed van de geest. Vele vraagpunten blijven bestaan, doch een zo moedige uiting, voortgekomen bij iemand, die de moeilijkheid zo van nabij meemaakt, wekt op tot een nadere bezinning.

Ook zij, die niet zelf in een dergelijk dilemma verkeren, zullen tot het inzicht komen, dat deze in alle opzichten zo onzekere tijden een herwaardering vereist van alle waarden.

Nihilisme en humanisme

Hooggeachte Redactie,

In antwoord op J. v. P. allereerst een opmerking over het „besef” waar hij over schrijft. Volgens van Daalen is besef: 1. bewustzijn; 2. begrip. Hoe dit bewustzijn onbewust of halfbewust aanwezig kan zijn, is mij niet duidelijk. Besef draagt vaak het karakter van uitdrukkelijk bewust-zijn, uitdrukkelijk weten. „Jongen,” zei mijn vader, „besef je wel wat je gedaan hebt, toen je de ruiten van de dominee vernielde!”

Heeft J. v. P. behoefte aan een term voor de vage, onzekere meningen van mensen, die niet bijster diep hebben nagedacht, doch naar alle waarschijnlijkheid wel zo ongeveer in dezelfde richting denken? Of bedoelt hij benul, dat minimum aan begrip, dat zovele paedagogen hun leerlingen verwijtend en vermanend voorwerpen?

Rieux uit *la Peste* (Camus ontkent existentialist te zijn!) is een man, die wel nagedacht heeft, die echter geen waarde hecht aan een mening over dingen, die hem niet direct raken. Of bedoelt J. v. P., net als mijn vader, jongen denk eens goed na en wordt je nu eindelijk eens bewust wat er aan de hand is b.v. met de totale positie van de mens (dat is zijn positie ten opzichte van alle levensverhoudingen?)

Bedoelt hij dat de mens moet proberen zich zo goed mogelijk te gedragen, te denken, met zoveel mogelijk verantwoordelijkheidsgevoel? Zo ja, accoord!

Bedoelt hij dat van ons verwacht wordt een mening te hebben over de totale positie, enz.? Spinoza en St. Thomas voldeden aan die eis, maar er zijn andere, zeer ernstige, mensen, die dit niet doen, omdat dit eenvoudig niet in overeenstemming met hun aanleg, karakter, met hun levenshouding is. Zij zullen deze eis een beetje hoogmoedig vinden, alsof de mens dit ooit zou kunnen bereiken!

Zo heb ik b.v. geen verstand van sterren, van astronomie e.d.; ik kijk met kinderlijke verwondering naar de nachtlucht, ook met

een gevoel er niets van te begrijpen, maar geen haar op mijn hoofd denkt er aan een mening ten beste te geven over de kosmos, of over mijn plaats in de kosmos.

V. W. D. SCHENK.

Antwoord.

1. De opmerkingen van dr. Schenk over de „kosmos” maken op mij de indruk, dat hij toch nog meent, dat ik verband zou leggen tussen nihilisme en z.g. religieus leven. Hij kan echter uit de „Humanistische verkenningen” zien dat ik over „religie” elders spreek, en daarbij is het niet in mijn hoofd opgekomen om iemand die niet „religieus” denkt en voelt, voor een nihilist te houden. Trouwens dat staat ook nergens in het omstreden artikel.

2. De term „besef”. Ik bedoel daarmee een niet scherp omlinjende, maar daarom nog niet onwerkzame bewustzijnsinhoud. Iemand die geen scherp omlinjende humanistische levensbeschouwing heeft, kan nog wel een sterk humanistisch „besef” hebben. In dat geval is hij ook naar mijn mening geen nihilist. Hij kan dan wel degelijk „besef” hebben van een in beginsel alomvattende verantwoordelijkheid van de mens. Dát, en niet de alomvattende levens-beschouwing van een Thomas of een Spinoza, heb ik op 't oog.

3. Mogen we die in beginsel alomvattende verantwoordelijkheid (samenhangend met wat ik dan genoemd heb „de totale positie van de mens”) nu inderdaad eisen? M.i. ja! Want het betekent, dat iedere reële levensverhouding die zich voordoet er onder valt. Het betekent niet, dat men over alles een mening moet hebben, zolang het nog buiten ons arbeidsveld valt. Maar het betekent weer wel, dat men dat arbeidsveld niet willekeurig mag verkleinen. Voorzover Rieux uit *La Peste* alle levensverhoudingen waarin hij in feite staat ook ten volle laat gelden, heb ik hem niets te verwijten.

J. v. P.

Het CONGRES te Deventer op 7 en 8 April 1951

Uit de openingsrede van

Dr J. P. van Praag

De functie van het Humanistisch Verbond is steeds: het roepen tot verantwoordelijkheid, het wekken van de krachten die de mens persoonlijk bezielen en daardoor ook maatschappelijk sterken, kortom: te zijn een echte levensbeschouwelijke gemeenschap. En niemand kan ons ervan weerhouden daaruit de consequenties te trekken voor ons praktisch optreden en onze geestelijke aanspraken. In dit tijdsgewricht ligt daarin een taak, die in het onkerkelijke volksdeel door geen ander orgaan in zijn volheid vervuld kan worden. Is het niet onze overtuiging dat zowel ons persoonlijk leven als de maatschappelijke arbeid aan het humanisme een impuls kunnen ontleen, waarzonder zij alle werkelijke kracht en zin, bezieling en geloof zouden ontharen? In dit opzicht staat het Verbond in feite naast de kerken! En het is ook bereid zijn functie zo te zien, Vandaar ook de herhaalde verklaring onzerzijds, dat men het humanisme wel als een onkerkelijke, maar niet als een anti-kerkelijke stroming moet zien.

Maar men moet ons daarin toch niet verkeerd verstaan: Als we zeggen naast de kerken te staan, dan is dat deels niet meer dan de vaststelling van een feitelijke situatie, deels een aanbod: Een aanbod om op die gebieden waar dat praktisch zin blijkt te hebben, niet tegen elkaar maar naast elkaar, misschien zelfs een enkele keer met elkaar te werken. Maar wat het beslist niet is, dat is dat wij **wezenlijke verschillen zouden willen verdoezelen**. Als en voorzover de kerken menen ernst te moeten maken met de verdediging van de menselijkheid van de mens, zullen zij ons niet tegenover zich maar naast zich vinden. Als ons volk dan ook ooit bedreigd zou worden door de catastrofale gevolgen van een totale levensbeschouwelijke verscheurdheid, dan moge de verantwoordelijkheid daarvoor vallen op hen, die dit gevaar niet onderkend hadden, toen het nog tijd was.

De erkenning die we verkregen hebben, is veroverd met inspanning van alle krachten. We mogen ons niet in slaap laten wiegen door voorlopige en betrekkelijk eenvoudige successen. Ik ben er van overtuigd dat in zekere zin de weerstand zal toemen, naarmate het georganiseerde humanisme meer een reële factor wordt in onze samenleving. Er is geen gemakkelijke weg naar de verwerkelijking van onze doeleinden. Niet anders dan de kracht van onze overtuiging en de tastbare resultaten van onze toewijding kunnen ons de weg effenen. Zonder organisatie gaat dat niet. Maar de organisatie is middel, geen doel. Laten wij ons er van bewust zijn, dat onze kracht ligt in onze saamhorigheid, geboren uit het

RESOLUTIE

Het Congres van het Humanistisch Verbond, te Deventer bijeen op 8 April 1951, diep verontrust over de internationale toestand,

constateert, dat deze bezig is zich op catastrofale wijze te ontwikkelen, waardoor mensen en menselijke waarden met vernietiging worden bedreigd;

sprekt opnieuw uit, dat het humanisme is gericht op een samenleving, die wordt gekenmerkt door redelijk overleg, vertrouwen en verdraagzaamheid als richtsnoer voor de onderlinge omgang tussen individuen, groepen en volken;

doet een dringend beroep op verstand en geweten van een ieder, waar ook geplaatst, om te trachten een catastrofe te voorkomen

door te blijven streven naar de verwezenlijking van een bestaan „voor alle mensen in alle landen, vrij van vrees en gebrek”,

door de overtuiging levend te houden, dat het verlangen aller volken naar menselijkheid en vrede mogelijkheden inhoudt, die niet in gevaar mogen worden gebracht door overwegingen van prestige of nationaal belang,

en door voortdurend als doel van alle internationale politiek te stellen een wereldgemeenschap, beheerst door algemeen aanvaardbare en aanvaarde rechtsregels;

en draagt het Hoofdbestuur op

waakzaam en actief te zijn, opdat in ons land de culturele waarden en menselijke vrijheden behouden blijven,

en humanistische organisaties in het buitenland op te wekken tot gezamenlijk handelen in gelijke geest.

beseft dat wij tezamen, hoe verschillend ook in ons denken, in onze belangstellingen, in onze levenssfeer, te worstelen hebben om de verwerkelijking van de idee, die ons niettemin allen vervult, de idee van het ongodsdienstig humanisme als een richtsnoer, als een appél, als een stimulans, en als een roeping.

We weten allemaal dat er binnen het humanisme een grote verscheidenheid van inzichten bestaat, al naar gelang onze sociale positie, onze politieke stellingname, ons principiële inzicht, en vooral ons temperament. Laat de gedachtenwisseling daarover aan de gang blijven, laten we trachten onze eigen inzichten te verrijken aan die van anderen, en laat vooral onaangestast blijven de openheid en frisheid, en ook de radicale onrust, zou ik haast zeggen, die het verblijf in het Verbond tot zo iets weldadigs maken in deze tijd van verstarring en discipline. Maar laten we vooral beseffen, dat deze veelheid in eenheid de rijkdom van het humanisme is, en dat het humanisme de verbindende idee vormt van al deze maatschappelijke, religieuze, critische, theoretische en praktische overtuigingen: de idee van de menselijke verantwoordelijkheid in alle levensverhoudingen. Het is ons aller taak het Verbond te doen zijn en blijven een geestelijk tehuis voor alle onkerkelijken, die zich met goed recht humanist noemen, doordat het plaats biedt voor, en uitdrukking geeft aan alle aspecten van het humanisme. In het beseft, dat alle tijdelijke vorm, naar het woord van Goethe, slechts een teken is voor wat blijvend leeft; in de hoop dat in onze arbeid

voltrokken wordt wat de dichter er op volgen laat: het onvolkomene wordt hier tot kracht, het onbereikbare wordt hier volbracht.

Aangenomen congresvoorstellen

Het congres nodigt het hoofdbestuur uit, stappen te doen om het Humanistisch Verbond te doen vertegenwoordigen in de bestuursorganen van het Rode Kruis.

Het congres verzoekt de redactie van Mens en Wereld in de komende tijden meer aandacht te schenken aan het Aziatische probleem en alle belangrijke vraagstukken die daarmee verband houden.

Het congres besluit dat over het jaar 1951 boven de normale afdracht een extra bijdrage van 20% van de contributie ter beschikking van het Centraal Bureau zal worden gesteld.

Het nieuwe Hoofdbestuur

Door het Congres werden tot leden van het Hoofdbestuur benoemd:

Dr. J. P. van Praag, Voorzitter.

Dr. G. Stuiveling, 2e Voorzitter.

W. Coenders, Secretaris.

J. Bijleveld, Penningmeester.

Dr. J. C. Brandt Corstius, Redacteur.

Mr. A. Dirkzwager, Prof. dr. T. T. ten Have, E. Nordlohne, W. Olthof, H. A. Polak-Schwarz, J. Rogge, E. Schabracq, Ir. P. Schut, G. Stellinga, Mr. A. Stempels, D. W. Stork, Mr. dr. J. in 't Veld, Dr. I. Vijlbrief, Dr. Libbe van der Wal, M. G. Warffemius, Mr. H. B. J. Waslander.

De grondslag van het Thuisfront Humanitas

Het werkgebied van Thuisfront Humanitas werd aangegeven in een artikel in het Iustrumnummer van „Mens en Wereld”. Over de grondslag van het werk van het Thuisfront schreef de Heer Terlingen een artikel in het Februari-nummer van Humanitas, waaruit wij hieronder het belangrijkste overnemen.

De verantwoording van de keuze van Thuisfront Humanitas terzake van zijn grondslag achten wij uitermate belangrijk, daar zij in principe niet alleen geldt voor de maatschappelijke en geestelijke hulp voor buitenkerkelijke militairen (het werkgebied van het Thuisfront) maar voor alle maatschappelijke en geestelijke hulp voor het buitenkerkelijke volksdeel.

Aangezien de werkzaamheden van een thuisfront bestaan uit maatschappelijke en geestelijke hulp, is een principiële grondslag daarvoor onmisbaar. Dat wil niet zeggen, dat degenen, aan wie het thuisfront hulp verleent deze grondslag zouden moeten aanvaarden, maar de werkzaamheden zelf dienen op een dergelijke basis te worden verricht, teneinde de noodzakelijke bezieling en diepte te verkrijgen.

Gezien de samenstelling van het volksdeel, waarom het hier gaat, zou de gedachte kunnen opkomen, dat de grondslag een democratisch-socialistische zou moeten zijn. Inderdaad staat het vast, dat het democratisch-socialisme een groot stuk mensbeschouwing omvat, waaraan het immers zijn bezieling ontleent. Maar het is eveneens onweerlegbaar, dat het een aantal practisch-politieke opvattingen inhoudt, die niet onmiddellijk uit die mensbeschouwing voortvloeien. Zo is het bijv. zuiver een vraag van maatschappelijke beoordeling of men meent, dat de eis der gerechtigheid het beste gediend wordt door geleide economie of door een zeker particulier initiatief.

Omgekeerd zijn de in het socialisme vervatte levensbeschouwelijke elementen onvoldoende om een antwoord te verschaffen op zuiver persoonlijke levensproblemen, zoals die van liefde, huwelijk, opvoeding, ziekte, leed en dood. Veeleer verleent het antwoord op deze levensvragen aan de politieke overtuiging pas zijn eigenlijke diepte en kleur.

Onder deze omstandigheden moet het onjuist geacht worden het socialisme als basis van het thuisfrontwerk te beschouwen. Principieel kan het dat niet zijn en practisch zou het zeer bezwaarlijk wezen. Het zou het thuisfrontwerk voor het niet-christelijk volksdeel plaatsen op een tweede-rangsniveau en het zou de bundeling van alle krachten, die in aanmerking komen (ook in zuiver materieel opzicht), vrijwel onmogelijk maken. Het zou ook de erkenning van dit werk ernstig belemmeren.

Uit dit alles kan slechts geconcludeerd

worden, dat de basis van een thuisfront een niet-politieke dient te wezen, wat overigens geenszins uitsluit, dat op verstandige wijze rekening gehouden wordt met de politieke constellatie in Nederland. Maar wat zal dan wel de basis van het Thuisfront Humanitas dienen te zijn?

Het feit, dat het zich vooral richt tot de buitenkerkelijken, kan bij nadere overweging geen voldoende motief zijn om die buitenkerkelijkheid als grondslag te beschouwen. Niet alleen immers, dat dit een volkomen negatieve aanduiding is, waaruit nauwelijks een richtlijn voor denken en doen kan worden afgeleid, maar beslissender is, dat buitenkerkelijkheid ten minste twee tegengestelde mensbeschouwingen omvat.

Er is aan de ene kant de beschouwingswijze, die beheerst wordt door de eenheid van de mens als geestelijk en zedelijk wezen, aan de andere kant de beschouwingswijze, die in de mens voor alles ziet een product van natie, ras of klasse (wat zoals bekend vrijwel steeds leidt tot een totalitaire levensopvatting).

Hier is een beslissing onvermijdelijk en er kan geen twijfel over bestaan, dat het Thuisfront Humanitas gekozen heeft voor de eerste opvatting: Het ziet de mens, geplaatst in wereld en samenleving, als een wezen met een hem kenmerkende verantwoordelijkheid, die voortvloeit uit zijn geestelijke en zedelijke aard en dat als zodanig op eerbiediging aanspraak kan maken.

Een dergelijke mensbeschouwing echter wordt sinds enige eeuwen een algemeen „humanisme” genoemd. Humanisme is dan ook niet een bijzonder diepzinnige filosofie, maar juist deze beschouwing van de mens (die bijv. in de beginselverklaring van het Humanistisch Verbond of de American Humanist Association wel grondiger, maar in wezen niet anders omschreven is). Wie

zich humanist noemt, neemt in wezen niets meer voor zijn rekening dan juist dit, onafhankelijk van de vraag wat verder zijn filosofische, culturele of maatschappelijke overwegingen zijn.

Daarom kan de grondslag van het Thuisfront Humanitas geen andere zijn dan de humanistische. In deze mensbeschouwing kan het alle werkelijk „democratische” krachten verenigen, uit deze mensbeschouwing kan het de bezieling putten, die nodig is om zijn schier bovenmenselijke taak te verrichten, met deze mensbeschouwing kan het aan het buitenkerkelijke volksdeel een kracht verlenen, de mens waardig en bereikbaar voor allen.

De ARK

Onlangs werd de beslissing van een Antwerpse jury, die opdracht gekregen had het beste boek voor bekroning aan te duiden, door een politieke instantie te niet gedaan uit hoofde van andere dan literaire overwegingen.

Het betrof de roman „Joachim van Babylon” van onze medewerker Marnix Gijsen.

Nu de reacties op dat bedroevend incident geluwd zijn, wensen wij een serene verklaring dienaangaande af te leggen.

Wij heiligen het Vrije Woord.

Het vrije woord binnen de perken van de menselijke waardigheid en het wederkerig huldebetoon.

Wij aanvaarden elke discussie, maar weren elke dwang.

Wij eerbiedigen elke gezindheid, maar weigeren de aanmatiging van elke opgedrongen leer, — van elke politieke leer, elke esthetische leer, elke zedeleer.

De waarheid zoeken wij in óns, — in het licht van ons geweten, in een harmonische betrachtting van rechten en plichten, in onze liefde voor alle mensen, in onze moedige aanvaarding van het leven.

Een gebode waarheid erkennen wij niet. Daarom zijn alle geknevelden en ontaarden onze vijand.

Een vrij man is onze vriend.

Wij weten dat een echte, en oprechte kunstenaar in deze opvatting deelt. Derhalve kan de waardering die schrijvers, ook van ongelijke of tegenstrijdige meningen, elkander mede uit zelfrespect verschuldigd zijn, niet door een aanranding van laag allooi verbroken worden. Want onder de schrijvers, die eigen schoonheid dienen, is een onberaamd verbond ontstaan, dat juist wegens zijn spontane wording vaster is dan elk berekend of geschreven overleg.

De edele ark ligt buiten het bereik van farisese handen.

Het Nieuw Vlaams Tijdschrift.
(Overgenomen uit het Nieuw Vlaams Tijdschrift van Februari 1951).

ZOJUIST VERSCHENEN:

SEXUELE

Opvoeding

door

Dr V. W. D. SCHENK

16 pagina's f 0.15

Humanistisch Verbond
Bleyenburgerstraat 1 - Utrecht
Postgiro nr. 304960

Kunst en schatkist in crisistijd

Aan een uitgave van de Ned. Fed. van Beroepsver. van kunstenaars met deze titel ontleen wij het onderstaande. In verband hiermede vestigen wij tevens de aandacht op een reeks van vier artikelen, die Prof. Dr. Fred. L. Polak in de N.R.Crt. van 5 April e.v. onder de titel „Defensie van, voor en door Cultuur” publiceerde.

Het Haags Cultureel Centrum heeft een discussie-avond belegd over de vraag: „Wat dient de overheid te doen bij een dreigende crisis om, tegen welk gevaar van buitenaf ook, het cultuurbezit te behouden?”

Spreekers waren de heren Mr. H. van Riel en A. van Velsen.

Wij menen, dat het beleggen van zulk een avond door het Haags Cultureel Centrum een onberaden stap is geweest en voorbarig, alleen al om het feit, dat het gestelde discussie-punt door geen enkele overheidsinstantie gesteld of genoemd is.

Onze levensvorm wordt bedreigd, zegt de heer Van Riel. In normale tijden kan het nuttig zijn de kunst te steunen. Maar nu moeten wij ons verdedigen. Is de kunst een verdedigingsobject? Nauwelijks, want de weerklink van de kunst in het volk is zeer gering. Slechts een gedeelte van de levende kunst dient in stand te worden gehouden. Welk gedeelte? Dat is waarlijk wel uit te maken, meent de heer Van Riel. Objectieve waardebeoordeling is zeer wel mogelijk. In ieder geval dienen kunstuitingen, die een ontbindende tendens hebben, niet te worden gesteund; zij zouden zich tegen onszelf kunnen keren. Kunstwerken met zulk een, altijd volgens de heer Van Riel, ontbindende tendens moeten niet verboden, maar ook niet gesteund worden. De subsidies dienen zich met name te richten op de conservering. De toekomst van ons land hangt af van straaljagers en niet van orkesten. Derhalve is het geld voor een halve straaljager belangrijker dan dat voor een geheel orkest.

Tot zover, in het kort, de heer Van Riel. Kan het duidelijker, kan het lichtvaardiger gesteld worden? Neen, dat kan het niet en daarom is het nodig, om eens en vooral de gevaarlijke voosheid van deze redenering te ontmaskeren.

„Omdat” de kunst weinig weerklink vindt in het volk, is zij de verdediging nau-

welijks waard. De bewering: „Omdat” ons volk weinig krijgslustig is, is het een leger nauwelijks waard, zal de heer Van Riel even absurd vinden als wij de zijne. Alsof het er niet om ging, juist in deze, zozeer op het materiële gerichte tijd, bij voortdurende vorm en inhoud te geven aan het leven van ons volk. Alsof zonder generaties van kunstenaars dit volk ooit geworden zou zijn tot wat het in de wereld betekent.

Het is zo goedkoop, maar zo zinloos, vergelijkingen te maken tussen straaljagers en orkesten. Of er straaljagers moeten zijn wordt bepaald door een politieke situatie, die gisteren zus was en morgen zo. Wij zijn niet geroepen, om een beoordeling van die situatie te geven en een antwoord op de vraag, of straaljagers nodig zijn of niet. Maar dat een volk muziek wil maken en muziek wil horen is een verschijnsel van geheel andere orde. Het is een levensbehoefte, die — wij weten het wel — nog veel te weinig als zodanig wordt erkend, maar die niettemin de mens tot mens maakt.

Deze levensbehoefte bestaat voor velen en wordt beantwoord door een verscheidenheid van kunstenaars, letterkundigen, toneelspelers, dansers, architecten, beeldende kunstenaars, kunstnijveren en cineasten. Zij zijn het die mede de cultuur van het volk bepalen en die, behalve vreugde, de kracht leveren, welke een volk in nood heeft. Daarom was de probleemstelling in die aula absurd en de wijze, waarop zij besproken werd in hoge mate lichtzinnig. Zij spot met de *realiteit*, dat een mens niet leeft bij brood alleen en dat een volk niet leeft en blijft leven door het alleen maar te bewapenen en daarmee basta. Een volk leeft ook en juist door datgene wat het in zijn kunstwerken schept.

Conservering, en niet méér dan dat, van het bestaande kunstbezit! Alsof een volk, dat zelf niet voortdurend scheppend bezig is, wezenlijke belangstelling heeft voor cultuurgoederen uit het verleden.

Onze toekomst hangt af van allerlei factoren, maar zonder scheppingskracht zal er voor ons volk geen toekomst zijn. Die scheppingskracht is het, die gestimuleerd moet worden en niet verlamd. Daarbij heeft de Overheid een taak, die ook bestaat in het geven van dat armzalige beetje geld, dat in

Nederland aan de Kunst besteed wordt.

Daarom roepen wij allen, die de kunst dienen en allen, die weten wat de schoonheid in deze verscheurde wereld betekent op, om nu, juist nu, waakzaam te zijn, opdat er een toekomst zij voor ons volk!

Lasterlijke ONZIN

In het Januari-nummer van het Esperantistenblad „Sennaciulo” werd onder de titel „De Vijfde en de Zesde Colonne” een artikel opgenomen, waarin de meest dwaze en lasterlijke beweringen over het Nederlandse Humanisme en de Nederlandse humanisten werden afgedrukt, om in binnen- en buitenland verspreid te worden onder de leden van de internationale Esperantistenvereniging Sennacieco Asocio Tutmonda (S.A.T.).

De kort samengevatte inhoud van dit onzinnig maar giftig stukje is als volgt:

1. De humanisten treden in Nederland op als zesde colonne, geïnspireerd door de R.K. kerk.

2. De naam humanisten werd (als de schrijver zich niet vergist) in Nederland geïmporteerd door katholieke Canadese militairen.

3. De humanisten zijn er in geslaagd door te dringen in de vrijdenkersvereniging „De Dageraad”, beheersen het blad „De Vrijdenker” en verhinderen de publicatie van echte vrijdenkersartikelen daarin.

4. Het huichelachtig karakter der humanisten blijkt uit het feit, dat zij voor de radio kunnen spreken, terwijl de vrijdenkers-radio-organisatie tot nu toe er niet in geslaagd is zendsig te verkrijgen.

5. De humanisten houden zomerkampen teneinde uit de inschrijvingen namen en adressen te verkrijgen van buitenkerkelijken om die dan uit te leveren aan de R.K. kerk, zodat deze buitenkerkelijken uitgeroeid kunnen worden ingeval een derde wereldoorlog uitbreekt.

Dat er mensen zijn als deze schrijver in Sennaciulo (die zich Ariadno noemt hoewel hij kennelijk zelf in het labyrint verdwaald is), in wier brein en ziel het zo'n chaos is, dat ze dergelijke fantasterijen neerschrijven, wisten we uiteraard wel, maar dat er een redacteur te vinden zou zijn, die zo onverantwoordelijk is en zo weinig zelfrespect heeft, dat hij dit soort ziekelijke geestesproducten in zijn blad in plaats van in zijn prullenmand plaatst, is volkomen nieuw voor ons.

Hoewel zelf niet-esperantist, hebben wij veel waardering voor het streven der esperantisten, en wij betreuren het dan ook, dat de S.A.T. zichzelf in haar streven benadeelt door te gedogen, dat haar blad tot modderspuut verlaagd wordt. Wij menen te mogen eisen, dat de S.A.T. en de redacteur van Sennaciulo nadrukkelijk zullen uitspreken, dat zij de inhoud van het bewuste artikel als lasterlijke onzin verwerpen en de publicatie ervan betreuren. Mx.

MENS EN WERELD

is het orgaan van het Humanistisch Verbond. Redactieraad: Dr. J. C. Brandt Corstius, Ing. B. J. Max, Mr A. Stempels, Dr G. Stuiveling. Adres Redactie: Amersfoortseweg 80, Soesterberg. Copie vóór 1e van de maand inzenden. — Adres Administratie: Bleyenburgerstraat 1, tel. 10163, Utrecht. Postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond te Utrecht — Advertentie-tarieven op aanvraag. Kleine advertenties voor particulieren f 1,— per regel: kolombreedte 58 mm. — Abonnementscondities: Leden gratis, niet-leden: f 2,50 per jaar. Buitenland f 3,—. — Prijs losse nummers f 0,20. — Inlichtingen betr. lidmaatschap en aanmeldingsformulieren Humanistisch Verbond worden verstrekt door Centraal Bureau, Bleyenburgerstraat 1, Utrecht.

DE VIER DENNEN

een sprookje voor grote mensen

In een deel van het bos, waar heel veel jonge dennen groeiden, was bij toeval ook een Amerikaanse eik terecht gekomen. 't Boompje was kleiner dan de grote massa omringende dennen en zolang ze allemaal klein waren vonden de dennen de Amerikaanse eik niets bijzonders; ze letten niet op de verschillen die er waren; ze hadden ruimte genoeg om het overige bos met loofbomen nog te zien en samen genoten ze van de zon, de wind en de regen.

Toen ze wat ouder werden, bemerkten ze dat het eikje in het najaar rood werd en daarna zijn bladeren liet vallen en dat vonden ze eerst vreemd en toen gek. Ze begonnen hem „rooie“ en „kale“ te noemen en plaagden hem met z'n rare vruchten, die zo anders waren dan hun eigen denappels; maar toch wisten ze nog dat hij er een was van een andere boomsoort, die verder weg groeide en niet iets abnormaals.

Tot de dennen volwassen werden en steeds meer in elkaar opgingen. Zij ont namen elkaar het uitzicht op het overige bos en ook de dennen aan de rand keerden zich bijna allen naar hun eigen vertrouwde familiegemeenschap, zodat ze ten slotte alleen zichzelf zagen en de kleine eik in hun midden, die zich zo anders gedroeg en er zo anders uitzag.

Hadden ze in hun jeugd plagerig „rooie“ gezegd, nu vonden ze dat de eik zich in de herfst opzichtig kleedde en dat het wisselvallige in zijn kleuren een duidelijk teken was van een onstandvastig karakter. En dan dat kale in de winter; zelig vonden ze het en daarbij lieten ze met welgevallen hun altijd groene naalden in de winterzon schitteren. Dat een tak van hun familie, de larixen, ook zijn naalden in de herfst liet vallen vergaten zij liever en in dat vergeten waren ze volkomen geslaagd.

Zij waren van eigendunk steeds dikker en voller, terwijl de arme eik het steeds benauwder kreeg tussen de gezapige dennen en weinig meer groeide. En toen het voorjaar kwam vonden zij zijn jonge groene bladeren een veel te dunne, ongezonde dracht; hij kon een voorbeeld nemen aan hun stevige, harde naalden. Het gaf toch geen pas zulke dunne, zijden flodders te dragen als de wind nog zo guur kon zijn. Ze raakten er niet over uitgepraat. En hogerop groeiden de dennen en vaster sloten zij zich aanéén en ontnamen in hun zelfzucht alle licht en lucht en voedsel aan alles wat onder hen groeide. De kleine eik kreeg het tenslotte zo benauwd dat hij nederig vroeg of hij ook niet een beetje mocht delen in de goede gaven van de zon, de verfrissende wind en de groeizame regen. Die vraag bracht ware consternatie in het dennebos. Hoe durfde zo'n vreemd

geval, zo'n opzichtige nietsnut een deel te vragen van hun lucht, hun wind, hun regen. Eerst werd er onderling gefluisterd, hun naalden ruisten in protest en steeds feller werden de reacties tot de dikste den zich zelf niet meer verstaan kon. Om hieraan een einde te maken stelde hij een vergadering voor om uit te maken of de eikenboom in hun midden het recht had voort te bestaan.

Stuk voor stuk voelden ze zich interessant en verheugden zich er op zich zelf te horen spreken.

„Waarom,“ begon de dikke voorzitter, „zouden wij levensruimte gunnen aan de eik? Is de wereld gebaat bij een boom, die geen maat in haar kleuren weet te houden en opzichtig staat te pronken om daarna een zedelijk gevaar te vormen door niets aan te trekken dan wat knoppen!“

Een luid geruis van instemming weerklonk.

„En dan, in het voorjaar, is het al niet veel beter,“ sprak een tweede den, „dun kleedt hij zich in doorschijnende kleding, wat in wezen nog veel erger is.“

„Daarbij streeft hij niet naar iets hogers,“ haastte zich een derde den het woord te nemen, „dat is duidelijk te zien aan die neerhangende, kleurloze bloeiwijze, die onweerlegbaar getuigt van een vlakke, op lagere instincten afgestemde geest. Vergelijk daarbij onze heldere omhoogrijzende kaarsen, symbolen van onze verlichte geest en innerlijke diepte.“

„'t Ergste zijn zijn vruchten,“ giechelde een venijnige den, „dat gladde en glanzende van de eikel is misleidend.“

In deze toon ging het voort en zwijgend en dof stond de arme eik in hun midden, in zijn eenzaamheid niet in staat het normale van zijn wezen en bestaan naar voren te brengen en niet opgewassen tegen zoveel zelfgenoegzame domheid.

Vier dennen waren er echter, die nooit hadden meegedaan aan het plagen en kleineren van de Amerikaanse eik. Zij stonden wat meer aan de rand van hun gemeenschap en hadden nog niet geheel het contact met het overige bos verloren. Misschien was het wat onverschilligheid en wat al te grote interesse in eigen zaken, die hun tot nu toe weerhouden had in de bres te springen voor het boompje in hun midden, maar toen zij hoorden wat er op de vergadering in alle ernst werd gedebiteerd, werd in hun wakker de verantwoordelijkheid voor het bestaan van die medeboom, die het toch niet helpen kon dat hij wat anders was dan die om hem heen stonden.

Toen de oudste van de vier dennen dan ook de kans kreeg, klonk fors en vast zijn stem: „Wat kan de Amerikaanse eik er

aan doen, dat hij anders geschapen is dan wij? Het prachtige koperrood van zijn bladeren in de herfst is van zo'n schoonheid, dat hij in die korte herfsttijd meer vreugde vermag te geven dan wij met ons donkergroen gedurende de gehele winter. En zijn lichtgroene feestkleed in het voorjaar is de Lente gewijd. Wat weten wij verder van zijn hoger streven? Het kan zijn dat wij zijn hoger streven niet kunnen begrijpen en het zodoende voor ons onzichtbaar is. Niet ieder, die geen kaarsen draagt als wij is verstoken van innerlijk licht! Wij zijn met ons allen verantwoordelijk voor zijn bestaan, omdat hij tussen ons geplaatst is en een boom is als wij, met wortels, die grijpen in onze aarde. Wij allen moeten hem gelijke kansen geven zich te kunnen ontplooiën naar zijn eigen aard.

Even was het stil, maar toen barstte een verontwaardigd geruis los: „Omdat wij het niet begrijpen is zijn aard vergif voor de wereld!“ zeiden de andere dennen en zij stemden tegen de arme eik. Alleen de vier dennen stemden vóór.

De Zuid-Westenwind die door de takken speelde en geluisterd had, schoot in een lach, want de wind, die verre reizen deed, had een ruime kijk op 's werelds zaken. Maar zorgeloos was de wind ook en al lachend om die domme, bekrompen dennen, reisde hij verder naar andere streken.

De dennen sloten hun takken dicht aan één en lieten geen licht, geen wind en geen regen meer door voor de kleine eik. Alleen de vier dennen maakten zich mager en hielden hun kruinen klein, zodat ze zon en regen door lieten. Ze stonden echter te ver van de kleine eik af om hem werkelijk te kunnen helpen, maar ze trachtten door hun voorbeeld de andere dennen tot andere gedachten te brengen. Ze werden zo lang en dun, dat ze boven de andere dennen uitkwamen, zodat ze het bos overzien konden en toen werd hun ook het conflict duidelijk, maar een oplossing wisten zij niet en zichzelf werden op hun hoge post steeds eenzamer.

Toen het najaar kwam werden de bladeren van de eik niet koperrood meer; ze waren al bruin en tijdens de winter werden zijn takken hard en droog en begonnen zijn wortels te rotten. De kleine Amerikaanse eik zelf was geen probleem meer.

De lente kwam en bracht die Zuidwestenwind weer in het bos, die spelend door de takken ging en ook de kleine eik zocht.

Een ogenblik van doodse, onheilspellende stilte trad in; de wind had het dode boompje gevonden. Toen gebeurde er iets vreselijks want de wind was niet alleen ruim van blik en wat zorgeloos, de wind kon ook heel erg driftig zijn. Op dat ogenblik pas begreep hij dat de vergadering van de dennen ernst geweest was; zijn drift laaide op en als een dolleman ging hij te keer. Als een furie ging hij door het bos, rukte honderden dennen uit de grond of knapte ze als lucifershoutjes af. Hij lette niet meer op

De Bedreiging der Menselijkheid in de Crisis der Moderne Cultuur

Onder deze titel heeft Prof. Dr. Fred. L. Polak voor kort een reeks voordrachten gehouden voor de Vrijzinnig Protestantse Radio Omroep.¹⁾ Bij die gelegenheid heeft hij o.m. een ernstige waarschuwing doen horen, dat het enkele etiket van „christen”, het enkele aangesloten zijn bij een kerkelijke richting, geen waarborg biedt tegen de huidige bedreiging der menselijkheid. De mechanisering van onze cultuur is z.i. ook waarneembaar in het christendom. Het aantal robot-christenen, levend als automaten en gelovend in een robot-God, letterlijk een *deus ex machina*, is groeiende. Evenzo, betoogde Prof. Polak in een voordracht voor de Gemeenschap 's-Gravenhage van het H.V., hoede zich de humanist voor de hovaardige gedachte, dat bij hem als humanist uiteraard en vanzelfsprekend de menselijke waardigheid veilig verankerd is. Het enkei behoren tot de organisatie der buitenkerkelijken maakt stellig niet vanzelf immuun tegen de gevaren van onze huidige technische civilisatie, die christenen en humanisten gelijkelijk bedreigen, juist in hun gemeenschappelijke grondwaarden. Het zijn immers sluipende, verraderlijke gevaren, die ons bij voortduring **omringen**, zonder dat zij zich openlijk aan ons **opdringen**. Gevaren juist van mechanisering en automatisering, die óók ons gedachteleven gaan beheersen en ons zo gaarne willen doen geloven aan weinig inspanning vergende, vrijwel automatische oplossingen van de cultuurcrisis, die alleen door een welbewust ideëel tegenwicht tegen de voortgaande materiële automatisering kan worden overwonnen.

De technische ontwikkeling kan, volgens Prof. Polak, worden verdeeld in drie hoofd-

wie hij ontwortelde. Het bos sidderde en trilde. Op de plek van de dennen liet hij alleen de vier dennen met rust. De anderen vielen kreunend op de aarde en trokken in hun val de kleine dode eik met zich mee.

Even snel als de driftbui van de wind opgekomen was, even snel zakte de woede en vol schaamte vloog de wind weg van de ravage die hij had aangericht.

De vier dennen keken hem na en schudden treurig hun kruinen.

„Dit is ook geen oplossing van het probleem!” zuchtten ze verdrietig en ze voelden zich steeds eenzamer.

Als u in het bos komt, kunt u nog steeds de vier dennen zien staan. Hun eenzame, magere gestalten tekenen zich scherp tegen de lucht af. Als u goed luistert zult u ze de geschiedenis van de Onverdraagzaamheid horen vertellen aan de jonge aanplant om hen heen. Zij doen dit ernstig, misschien wat weemoedig, maar in het volle verantwoordelijkheidsbesef voor al hun naasten en hierin ligt voor de toekomst, misschien, de oplossing.

A. J. GROENMAN—DEINUM.

stadia:

het eerste, geheel in het verleden liggend, van de voor-christelijke tijd tot ± 1750 ;

het tweede, van ± 1750 tot ongeveer het midden van onze eeuw, meestal aangeduid als het tijdperk der industriële revolutie;

het derde, zich bewegend van ± 1950 naar de toekomst, door Prof. Polak gekenschetst als het tijdperk der **nieuwe mechanische revolutie**.

De nieuwe mechanische revolutie bestaat hierin, dat, terwijl de machine tot dusver overwegend diende ter vervanging van lichamelijke arbeid van dier en mens, de nieuwe machines in opkomst voor een belangrijk en toenemend gedeelte de zintuigen, het zenuwstelsel en het brein der mensen kunnen vervangen. (mechanische hersens, elektrische ogen en oren, magnetische handen, etc.).

De sociaal-economische en de socio-culturele uitwerking van deze omwenteling is nog nauwelijks overzienbaar, doch stellig zal zij nog verre die van de voorafgaande industriële revolutie overtreffen, Prof. Polak ziet een niet te stuiten ontwikkeling tot vrijwel volledige automatisering, ook wel genoemd robotisering, van het bedrijfsleven.

ONTVANGEN BOEKEN

Dr. D. Loenen, *Het Griekse geweten, Socrates en Athene*. (v. Loghum Slaterus, Arnhem, 1949).

Wie een motto zou willen zoeken voor dit boekje, zou geloof ik moeilijk iets beters kunnen vinden dan Shakespeare bekende regel: „So is my love still telling what is told.” Zegt men van Loenen, dat hij het Griekse geestesleven grondig kent en er boeiend over weet te schrijven, dan komt men met deze op zichzelf volkomen juiste bewering aan het essentiële van zijn werk niet eens toe: wat er het geheim en de charme van uitmaakt, dat is niet de ongetwijfeld eerbiedwekkende beheersing van de stof, het is ook niet zijn compositievermogen, dat hem in staat stelt Socrates in Athene en Athene om Socrates tot leven te brengen, het is de innerlijke bewogenheid van de schrijver, zeggen we gerust: zijn liefde. Deze liefde, die ook al zijn vorig werk voelbaar was, maar hier toch misschien duidelijker dan ooit te voren zich uitspreekt, geeft aan dit geschrift het karakter van een persoonlijk getuigenis: zonder dat hij ergens de eigen persoonlijkheid naar voren dringt, laat Loenen zijn lezers navoelen, wat de in beheerste geestdrift geschetste Socrates voor hem zelf betekent. En zo heeft hier door liefde gevoede en verdiepte kennis een boekje tot stand gebracht, dat men ronduit voortreffelijk kan noemen.

De hierdoor ontstaande problematiek op sociaal-economisch gebied is uiterst gecompliceerd, doch zinkt in het niet bij die, welke de reeds bestaande crisis van onze Westerse cultuur tot berstens toe kan doen aanzwellen.

Het meest centrale probleem zal in de toekomst worden gevormd door de vrije tijd en de vrije-tijdsbesteding. De machine schept vrije tijd door overneming van het arbeidsproces en maakt zich tegelijk ook meester van die vrije tijd, welke meer en meer op mechanische wijze wordt besteed. De menselijke waardigheid, voorheen gevaar lopend bij de arbeid, staat thans aan veel ernstiger aantasting bloot in de vrije tijd, welke voor de massa geleidelijk zal groeien van uitzonderlijk tot overwegend deel van het etmaal. Deze vrije tijd is niet waarlijk vrij, doch gebonden aan de massa en aan de machine.

De toekomstige verhouding van mens en machine vormt, volgens Prof. Polak, het hoofdprobleem van het humanisme. Kan het humanisme dit probleem helpen oplossen, dan zal het een even gewichtige rol kunnen spelen als in de Renaissance. Zonder geestelijke wedergeboorte van de mens is het probleem onoplosbaar.

¹⁾ In druk verschenen bij de Fa. Gaade, Delft.

Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat er geen details zijn, die bedenkingen wekken. Zo lijkt het van Heraclitus, niet van Socrates stammende woord „Ethos anthropoos daimoon” mij nauwelijks geschikt om Socrates' endaemonisme te verduidelijken. En als Loenen Socrates' uitspraak: „Ongerechtigheid plegen.....”, dat dat verkeerd en schandelijk is, **weet** ik, plaatst naast Jobs getuigenis „ik **weet** dat mijn verlosser leeft,” dan is deze vergelijking naar het mij voorkomt daarom niet gelukkig, omdat in Jobs woord geen sprake is van het „persoonlijk normbesef”, dat in Socrates' woord tot uitdrukking komt. Bewerkt bovendien deze gelijkstelling niet, dat men ook de waarde van Socrates' woord in twijfel gaat trekken, aangezien men immers Jobs onbegrensd vertrouwen niet als gegrond kan erkennen?

Bij een herdruk, die dit boek dubbel en dwars verdient, zal ook de taal hier en daar van vreemde smetten (ik denk b.v. aan „vervolkomening”) gezuiverd moeten worden. Er is tenslotte één storende drukfout op pag. 52, waar „onafhankelijkheid” staat, terwijl juist „afhankelijkheid” is vereist.

Maar dit alles zijn kleinigheden, die aan de totaalindruk geen afbreuk kunnen doen. Van het „Gastmaal der Eeuwen” — dit is de titel van de keurig uitgegeven reeks „Taferelen uit de cultuurgeschiedenis van Europa” — vormt dit werk van Loenen een waarlijk kostelijk gerecht.

LIBBE VAN DER WAL.

Het gezonde huwelijk

Na het lezen van de nieuwe, door ons Verbond uitgegeven brochure „Het gezonde huwelijk” van de hand van Mevr. A. C. Ploeg—Ploeg¹⁾ moet het mij tot mijn spijt van het hart, dat ik het daarmee niet in alle delen eens kan zijn. Weliswaar stemt de inhoud in hoofdzaken overeen met de moderne psychologische opvattingen over het huwelijk, zoals men die b.v. in de voorlichting van de Nederlandse Vereniging voor Sexuele Hervorming kan vinden. Ook in die kringen (en welhaast door ieder welkend mens) wordt een duurzame monogame verbintenis als **wenselijk** beschouwd en de door Mevr. Ploeg—Ploeg aangegeven middelen om dit te bereiken:

harmonie, het nastreven van erotische spanning en afwisseling binnen het kader van het eigen huwelijk, eerbied en belangstelling voor elkaars werk en persoonlijkheid, naast begrip en tolerantie voor elkaars tekortkomingen zijn niet aanvechtbaar.

Als men echter principiëel over het huwelijk schrijft, kan niet volstaan worden met **wenselijkheden** en met voorhouden van plichten; men moet rekening houden met **werkelijkheden**. Men mag de ogen niet sluiten voor het feit, dat een monogaam huwelijk niet alleen een kwestie is van goede wil, maar ook van lotsbeschikking. En tegen het noodlot kan men zich moeilijk „pantseren”. Het meest voorkomende verschijnsel, dat het vaak onmogelijk maakt om aan de gestelde eisen en wenselijkheden te voldoen, is de „vergissing”.

Sommigen menen, dat voor elk individu ergens op aarde de waarlijk voor hem bestemde partner te vinden zou zijn. Het is een open vraag, of dit juist is. Maar dat voor vele mensen die ene partner inderdaad bestaat, heeft de praktijk wel bewezen. Nu is het ongeluk, dat die ene partner zich op zeer ongelijke en ook ongelegen tijdstippen in een mensenleven kan aandienen. Maar al te vaak gebeurt dit laat, te laat. Enkelen wachten met trouwen op dit geluksmoment, desnoods vergeefs en een leven lang, anderen hebben het voorrecht, dat ze jong de ware vinden, maar zeer velen trouwen voordien met een ander, van wie zij eerlijk menen te houden. Men kent nog te weinig de eigen behoeften en mogelijkheden en weet nog niet, dat er in plaats van matige liefde ook een machtige liefde bestaat. De aanwijzingen van het instinct, dat waarschuwt, dat er andere verrukkingen en meer vanzelfsprekende overgave en saamhorigheid moeten bestaan dan in deze verloving en dit huwelijk ondervonden, worden niet onderkend en door onervarenheid in de wind geslagen. Totdat men

de partner ontmoet, die de schoonste beloften wel inlost, die niet de „kater” en het „onweer” brengt, zoals Mevr. Ploeg—Ploeg volkomen generaliserend en zonder uitzondering voorspelt, maar de **vervulling**.

Als we dit waarlijk niet onalledaagse gebeuren ernstig onder ogen zien, moet het enigszins conventionele in de hier besproken publicatie wel opvallen. Dat het huwelijk er in hoog gehouden wordt, is goed. Maar dat de nu eenmaal bestaande verbintenis in alle gevallen het huwelijk zou zijn, ook al is ze bij nadere beschouwing gebaseerd op belangengemeenschap, gewoonte-gehechtheid, aangegane verplichtingen, gezinsvorming, riekt bijna naar dogma.

Er zijn geen statistieken beschikbaar, die aangeven in hoeveel gevallen het bestaande huwelijk na het ontdekken van de vergissing toch gehandhaafd blijft, met of zonder „overspel”. Het zou echter misschien wel op 80 % te schatten zijn en zo bezien valt de duurzaamheid van het huwelijk dan nog wel mee. Men blijft bij elkaar o.a. om de volgende redenen:

Uit hoog plichtsbefef, zoals omschreven door Mevr. Ploeg—Ploeg.

Uit medelijden met en genegenheid voor de eerste partner.

Om de kinderen.

Uit dogmatische eerbied voor het eenmaal gesloten huwelijk.

Uit laksheid.

Uit conventie, dus „om de mensen”.

Om materiële redenen, daar bijna geen man in staat is twee huishoudens te financieren.

Sommige van deze motieven zijn alleszins eerbiedwaardig en dwingend. De strekking van dit artikelje is ook zeker niet om te propageren, dat elk huwelijk, dat niet ideaal blijkt, ontbonden dient te worden. Ook niet, dat men onder alle omstandigheden de roepstem van De Grote Liefde moet volgen, die ook nog wel eens een vergissing kan blijken te zijn. Lichtvaardigheid is hier in ieder geval uit den boze. Handhaaft men het bestaande huwelijk, dan moet men daar ook zeker het beste van maken. In zulke gevallen zal men echter veelal het niet officiële, dat gemiste en opgeofferde huwelijk, als het heilige huwelijk beschouwen. En ondanks alle goede wil zal aan de bestaande verbintenis dan het voornaamste ontbreken en de kinderen zullen aanvoelen, dat zij het „harmonieuze ouderpaar” toch missen.

Opmerkelijk is, hoe Mevr. Ploeg—Ploeg bij haar voorbeelden alleen echtbreuk door de man vermeldt. En toch, hoeveel vrouwen zijn er niet die veel meer in verleiding worden gebracht (en ook te brengen zijn), doordat ze ondanks drukke huishoudelijke bezigheden toch de vrijheid hebben om de dag,

of althans de schooluren van de kinderen, naar eigen keus in te delen, terwijl een man, die van zijn werk naar zijn gezin gaat, soms zo goed als geen vrijheid kent.

Waar een zo hoge eis aan het doen voortbestaan van elk eenmaal gesloten huwelijk wordt gesteld, had men toch mogen verwachten, dat de eerste nadruk zou vallen op de voorbereiding daartoe. Immers, pas als aan de huwelijkskandidaten alle praktisch uitvoerbare voorzorgsmaatregelen voor een gezond huwelijk zijn voorgehouden, mag men enige eisen aan het voortduren gaan stellen. Doch aan deze voorbereiding worden door de schrijfster niet meer dan enkele zinnnetjes gewijd: Plaatsen, waar jonge mensen elkaar kunnen ontmoeten worden genoemd. En er wordt gesproken over de schroom en eerbied, die men vóór het huwelijk moet betrachten. Over een goede voorbereiding kan men van mening verschillen. In de eerste plaats is het bezoeken van een huwelijkschool aan te bevelen.

Is echter niet het meest dringende, dat men vóór het trouwen ervaring opdoet? Hier wordt niet gedoeld op een cynisch „proefstomen”, een „Draufgängertum” of een lichtvaardig stuivertje wisselen. Integendeel, men mag ernst als grondslag voor elke verhouding eisen, en schroom en eerbied blijven dan vanzelf niet achterwege. Er zal dan ook veel geaarzeld en gestunteld worden en er zullen meestal vóór het huwelijk enige vergissingen met anderen onvermijdelijk zijn, hetgeen voor ernstige mensen een pijnlijke ondervinding is, die hen echter veel wijzer maakt.

Alle energie (en er is meestal heel veel energie voor nodig) zal moeten worden besteed aan het scheppen van een rustige sfeer voor ongestoorde, geleidelijk groeiende intimiteit, en zo zal men door ervaring langzaam de weg in eigen gevoelens moeten leren kennen. Als men na de huwelijks-sluiting pas intiem kan worden, kan het niet bij elkaar passen onmiddellijk en toch te laat blijken. Er is tijd nodig om elkaar en zichzelf te leren kennen en de mogelijkheid van aanpassing, geestelijk zowel als sexueel, te onderzoeken. Degenen, die een „proefhuwelijk”, of een „huwelijk in kameraadschap” (dus geen onherroepbaar huwelijk en zeker geen overhaaste gezinsvorming) daarvoor de juiste plaats achten, kan men geen ongelijk geven. Alleen spreken materiële omstandigheden en woningnood helaas een woordje mee.

Doch zelfs bij een na goede voorbereiding gesloten huwelijk blijft het riskant het woord „eeuwigheidsverbond” in de mond te nemen; daarvoor kan het mensenlot te grillig blijken.

JACQUELINE WIJCHERS.

Naschrift.

Over de zin en het doel van het huwelijk zijn Mevr. Wijchers en ik het eens. Ook hierover, dat scheiding moet plaats vinden als de verhouding tussen de echtelieden zodanig is, dat van een wezenlijk huwelijk

¹⁾ Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau van het H.V. Prijs f 0,15.

elk kenmerk ontbreekt. Het meningsverschil treedt pas op bij de „vergissing”.

Hier maant mijn langdurige ervaring tot grote voorzichtigheid. Het is zeer wel mogelijk dat de vergissing inderdaad bestaat. Maar wat als men zich in het constateren van de vergissing vergist? Er doen zich immers in elk huwelijk tijdperken van verkoeling voor, veroorzaakt of gevolgd door een relatie met een „derde” die helemaal niet van blijvende aard behoeft te zijn. Daarop heb ik in m'n geschriftje gedoeld. En omdat we hier niet te doen hebben met absolute tegenstellingen, maar heel dikwijls met grensgevallen waarin het uiterst moeilijk is te bepalen hoe zich in de toekomst de gevoelens zullen ontwikkelen, leek het mij goed en verantwoord, het gevaarlijke van een scheiding te beklemtonen. Ik heb daarvoor drie overwegingen:

1. het lot en het geluk van degene, met wie men getrouwd is;
2. het belang van de kinderen;
3. het feit, dat men nu eenmaal de gevolgen van zijn daden heeft te aanvaarden.

De laatste overweging leidt er toe, dat de voorbereiding tot het huwelijk zo zorgvuldig mogelijk zij. Inzendster zal mij moeten toegeven, dat ik daarvoor wel heel krachtig heb gepleit. In de desbetreffende passage heb ik welbewust de „huwelijkschool” niet aanbevolen. Niet omdat ik de waarde van een huwelijkschool zou ontkennen, maar wel, omdat ik mijn instemming nadrukkelijk afhankelijk stel van de docenten aan deze school. Zolang het alleen gaat om medische, economische en sociale vakken zie ik geen gevaar, maar er komen ook onderwerpen aan de orde, die op een ander vlak liggen en die zo teer zijn dat het poneren van bepaalde stellingen beslist bedenkelijk zou zijn in het oog van een deel van onze humanistische landgenoten.

Mevr. Wijchers geeft daarvan onbedoeld een sterk bewijs: haar pleidooi voor het „proefhuwelijk”. Ze bedoelt daarmee natuurlijk niet een „cynisch proefstomen” of een „lichtvaardig stuivertje wisselen”. Ook zonder deze nadrukkelijke verzekering, zou ik dat hebben aangenomen.

Maar het gaat er niet om, wat zij of ik, maar wat het publiek er onder verstaat, dat onze gedrukte meningen leest. En dan verzeker ik — op grond alweer van mijn ervaring — dat verscheidene jonge mensen een pleidooi voor het proefhuwelijk gebruiken als een voorwendsel om wel „stuivertje te wisselen”. Waarbij ik nog in het midden laat, of ze dat bewust doen. Leerzaam op dit punt is het optreden geweest van de Amerikaanse Kinderrechter Lindsey, die destijds met zijn boek „Huwelijk in Kame-radschap” propaganda maakte voor het proefhuwelijk op soortgelijke gronden als Mevr. Wijchers dat doet, maar die later op zijn standpunt terugkwam, toen hij ervaren had, welke onheilen hij daarmee gesticht had, zoals Alfred Adler in zijn boek „Levensproblemen” bekend gemaakt heeft.

Mevr. W. neme mij niet kwalijk als ik haar zeg, dat ze de gevolgen niet ernstig genoeg aanslaat. Ze schrijft: „Er zal dan ook veel gearzeld en gestunteld worden en er zullen meestal voor het huwelijk enige vergissingen met anderen onvermijdelijk zijn, hetgeen voor ernstige mensen een pijnlijke ondervinding is, die hen echter veel wijzer maakt.”

Is hiermee het laatste woord gezegd? Zou de opgedane wijsheid altijd aan het geluk van de jonge mens bevorderlijk zijn? Wat kunnen „vergissingen met anderen” betekenen? Misschien niets, als de jongen en het meisje oppervlakkige figuren zijn. Ik ga verder en geef toe, dat het „gestuntel” en de „vergissingen” aan de meeste jongens geen blijvend nadeel zal berokkenen. Doch ik wijs op de zeer grote kans, dat het meisje anders zal reageren en veelvuldig zijn de gevallen, waarin het na een mislukt proefhuwelijk blijvend in haar zieleleven geschokt is.

Betekent dit, dat ik veroordelen zou elk intiem verkeer vóór het huwelijk tussen mensen die elkaar al lang kennen, van wie het vaststaat dat een huwelijk zal volgen, maar dat om welke reden dan ook, nog niet kan worden gesloten? Ik zou wel heel erg „welfremd” moeten zijn, om dat te doen. Maar wel beweer ik, dat er een groot gevaar inschuilt, wanneer jonge mensen vóór het huwelijk tot een normaal geslachtelijk verkeer overgaan, omdat men dreigt blásé te worden en de bekoring van het huwelijksleven gaat verbreken.

De voornaamste reden om me in 'n geschrift te uiten zoals ik deed is: dat het gedrukte woord onder het oog van iedereen komt. Als men schrijft over „het gezonde huwelijk” zoals ik moest doen, kan men het — naar mijn overtuiging — niet anders doen, dan ik deed. Waarbij de mogelijkheid open blijft, dat men in een persoonlijk gesprek, onder bepaalde omstandigheden, zich enigszins anders uitlaat en het accent anders legt.

Inderdaad heb ik slechts geschreven over echtbreuk door de man, maar de welwillende lezer zal hebben begrepen, dat mijn betoog op dit punt evenzeer slaat op de vrouw.

A. C. PLOEG—PLOEG.

IN MEMORIAM CORNELIA MARIA WASLANDER—VAN DER LEUN

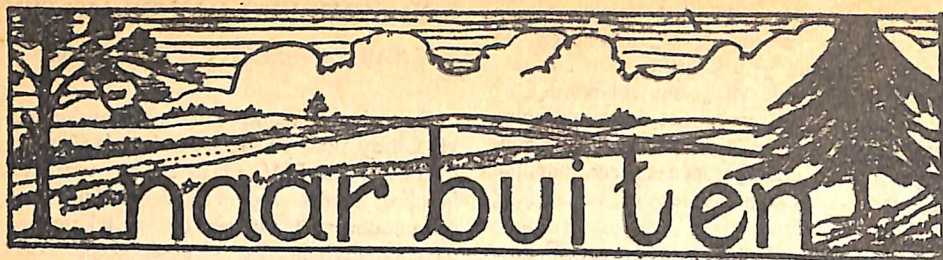
Op 29 Maart j.l. overleed zij te Utrecht. Het humanisme had haar grote geestelijke belangstelling en slechts een langdurige en zware ziekte heeft haar belet zich te geven aan de sociale taak van het humanisme in deze tijd. Wie haar kende, weet, dat zij niets liever zou hebben gedaan.

HOE KOMT HET, DAT DE MENSEN ELKAAR ZO SLECHT VERSTAAN?

Over bovenstaand onderwerp sprak Mr. H. Giltay voor de Gemeenschap 's-Gravenhage van het H.V. Onze slechte verstandhouding berust voor een deel, aldus spr., op ondoordacht taalgebruik en tekort aan psychologisch inzicht. Maar de diepere oorzaak ligt in een gebrek aan goede wil. Goede wil alleen kan leiden tot wederzijds begrip en tot vrede. Die goede wil ontbreekt in hoge mate, bij individuen zowel als bij volken. Men wil elkaar niet begrijpen, uit vrees in zijn anti-houding te verslappen. **Want men wil vechten — voor zijn idealen.**

De wereld dreigt te sterven aan haar idealen. In naam der Vrijheid, Gerechtigheid enz., bereidt men over en weer „Kruistochten” voor, behandelt de mensen-van-nu als „mest op de velden der toekomst” (Lenin), of verleent „hulp” aan een volk door zijn land te vernietigen en de bewoners als vee heen en weer te jagen en te doden. De puinhopen van Seoel worden voor de zoveelste maal bevrijd, al of niet met een christelijk dankgebed. De geestelijke kortsluiting, die men ideaaldienst noemt, doet de mens zich blindstaren op een ideaal denk-beeld en zich afsluiten van zijn medemensen en..... van zichzelf.

Daartegenover stelt spr. de idealen, de waarden, die wij niet vóór ons uit projecteren, maar beleven in ons hart, „in onze diepste natuur, die de natuur is van alle mensen. Als de mens in die diepste grond staat, gunt hij een mens aan gene zijde der zee, die hij nooit zag, evenveel goeds als zichzelf en zijn beste vriend.” (Eckhart). Dan citeert spr. de humanist E. Frater Smid, die, evenals Eckhart, het ware leven alleen ziet in het leven uit onze diepste grond, uit de universele mensenliefde, wat ook de enige mogelijkheid tot redding der zieltogende mensheid is. Mirakelen zijn niet te verwachten. Maar alleen het ons verbonden voelen met alle mensen kan het begin zijn van de doorbreking der vicieuze cirkel, waarin wij gevangen zitten. Op die grond ook alleen is dieper begrip voor elkaar mogelijk. Het gaat hier in de eerste plaats om direct, intuïtief zielsbesef. Psychologie, **zielswetenschap** kan slechts vruchtbaar zijn op grond van **zielswijsheid**, en deze is gefundeerd in liefde. Het gaat hier niet om waarheden, die wij zoeken, maar die ons zoeken. „In een tijd, waarin zoveel wreedheid en hardheid heerst, is het de zuurstof der liefde alleen, die de ziel der wereld kan doen blijven ademen.” (Liebman). Wanneer die liefde ons gaat doordringen, zullen wij ook beseffen, dat er géén doel is, zó verheven, dat het de massale afslachting van mannen, vrouwen en kinderen ooit zou kunnen heiligen, en zullen wij onze vredige bijdrage kunnen leveren tot de bouw van een wereld van vrijheid en gerechtigheid.

Juist dezer dagen is onze kampfolder verschenen, waarin ge alles over ons centraal zomerwerk kunt vinden, zomerschool, familiecampen, jongerenkampen en kinderkampen. U kunt deze folder aanvragen aan ons Centraal Bureau, Bleyenburgerstr. 1, Utrecht, en probeert U nu eens een heel klein beetje propagandistisch te zijn, vraag niet één folder aan, maar drie en geef de twee, die U overhoudt aan vrienden (ze behoeven geen lid van het Verbond te zijn), van wie U denkt, dat ze ook wel interesse voor dit werk zullen hebben. Ik durf wedden, dat bijna ieder zo'n paar vrienden of kennissen heeft.

Zomerschool.

De bedoeling van deze school is onze mensen de gelegenheid te geven zich eens een volle week bezig te houden met de bestudering van een, binnen het Humanisme, belangrijk vraagstuk. Dit jaar hebben we daarvoor twee onderwerpen gekozen n.l. „Aspecten van het huidige Humanisme” en „Humanisme en Cultuur”. Aan ieder onderwerp wordt één week besteed, men is vrij om één of twee weken de school te volgen. De werkmethode in beide weken zal zijn, dat er, met uitzondering van één vrije dag, iedere dag één les wordt gegeven, als regel in de morgenuren. Ook nog in de morgenuren zal een bestudering van het besprokene plaats hebben in kleine groepen, 's avonds heeft de algemene discussie plaats. Op deze wijze werkend blijven de middaguren grotendeels vrij voor ontspanning, zoals in iedere goede school naast de studie toch ook gelegenheid voor verpozing is.

De omgeving van de tehuizen, waarin we deze school houden biedt volop kans voor prachtige wandelingen. We laten toch nog even plaatsen, data en prijzen volgen:

18—25 Juli: Maarten Maartenshuis te Doorn, onderwerp: „Aspecten van het huidige Humanisme”, prijs f 35,— per persoon.

4—11 Augustus: Den Alerdinck te Heino (bij Zwolle), onderwerp: „Humanisme en Cultuur”, prijs f 35,— per persoon.

De kampen.

Het doel van de Familiecampen is duidelijk: een aantal gezinnen komen bij elkaar en vormen gedurende een week één grote familie. Voor mensen met kinderen, die er bovendien prijs op stellen deel uit te maken in hun vakantie van een Humanistische gemeenschap: de wijze van vakantie-besteding. We hebben dit jaar drie soorten van deze kampen:

A. 28 Juli—4 Augustus, Familie-tentenkamp op de Besthmenerberg te Ommen. In dit kamp krijgt ieder gezin zijn eigen tent. Het koken doen we zelf en voor allen gemeenschappelijk. Daardoor worden de maaltijden en hun bereiding tot gemeenschaps-punten in deze kampen. Wie geen kookbeurt heeft trekt er met zijn kinderen op uit. 's Avonds zijn de kleintjes in de tenten en komen de volwassenen bij elkaar in de conversatie-tent. Een echte kampgemeenschap dus. De prijzen zijn: voor kinderen tot 12 jaar f 16,—, voor ouderen f 18,—.

B. 4—11 Augustus en 11—18 Augustus, Familiecampen in Huize Henan te Ommen. Henan bevat gezinsslaapkamertjes, we eten gezamenlijk in de geriefelijke conversatiezaal, voor kinderen is er aparte leiding, zodat de ouders heerlijk van vakantie kunnen genieten. Aan corvee zijn er ook slechts lichte karweitjes op te knappen. In de avonden zijn er samenkomsten voor de ouderen in de conversatiezaal.

Prijzen per week: tot 6 jaar f 19,—; 7—12 jaar f 25,—; ouderen f 30,—.

18—25 Augustus, Familiecamp in gezinshuisjes op de Besthmenerberg te Ommen. In dit kamp krijgt dus zoveel mogelijk ieder gezin een eigen huisje. Dat zoveel mogelijk slaat op het feit, dat de huisjes in het gunstigste geval 5 personen kunnen bevatten, maar de meeste huisjes slechts 3 à 4 zodat we wel eens een keer een oplossing moeten zoeken door een aantal grotere jongens of meisjes bij elkaar in een tent te laten slapen. Het eten geschiedt gezamenlijk in een grote conversatie-tent. Er is ook aparte kinderleiding. De prijzen zijn dezelfde als van de kampen in Huize Henan.

Voor alle kampen te Ommen geldt: een prachtige omgeving met een zeer weelderige en gevarieerde natuur en verschillende historische bijzonderheden.

Tenslotte worden er dit jaar ook weer jongerenkampen en kinderkampen gehouden. We geven nog even een opsomming:

A. Jongerenkamp van 11—18 Augustus te Ommen. Leeftijd 15—18 jaar. Jongens en meisjes.

B. Jongerenkamp van de Humanistische Jongeren Gemeenschap: 4—11 Augustus te Ommen. Prijs f 23,—. Leeftijd 17—30 jaar. Inlichtingen: Mej. Drude Mooyman, Wilgenstr. 118, Haarlem.

C. Scholierenkampen te Wezep: 19—26 Juli voor scholieren van 15 jaar en ouder. 26 Juli—2 Augustus voor scholieren van 15 jaar en jonger. 2—9 Augustus voor scho-

lieren van 15 jaar en ouder.

D. Kinderkampen 18—25 Juli te Blaricum, 4—11 Augustus te Ommen. Leeftijd 7—14 jaar.

Voor alle in deze rubriek omschreven kampen kan men dus onze folder nader raadplegen. Voor de onder B. genoemde jongerenkampen geve men zich op bij het daar genoemde adres, voor de onder C. genoemde scholierenkampen bij W. Geerts, Nieuwe Laan 56, Delft, voor alle overige kampen en de zomerschool: Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Bleyenburgerstr. 1, Utrecht.

BRIEVEN VAN LEZERS

HUMANISTISCHE VERKENNINGEN

Wij hebben met veel genoegen het slot-ackoord van de Hum. Verkenning door J. v. P. in het laatst verschenen nummer van „Mens en Wereld” gelezen en wel in het bijzonder deze passage.

„Het is echter duidelijk, dat er binnen deze omraming heel wat verschillende vormen van humanisme kunnen zijn, al naargelang men meer nadruk legt op wat het humanisme van het christendom onderscheidt, of wel op wat het er mee gemeen heeft; of men meer let op de culturele verantwoordelijkheid of op de sociale gerechtigheid; of men meer aandacht heeft voor zijn critisch-intellectuele karakter of voor zijn „religieuze”. Maar nietemin omvat het humanisme als geheel juist al deze bijzondere opvattingen.”

Wij willen naar aanleiding hiervan dit opmerken, dat de leiding van het Hum. Verbond er dan ook voor heeft te waken, dat al deze stromingen in het Verbond tot hun recht kunnen komen en dat men niet te eenzijdig één dezer vormen van humanisme bevordert. Er wordt b.v. in de laatste twee jaar wel wat al te veel nadruk gelegd op het maatsch. werk, alsof het Verbond weinig anders te doen heeft.

v. Z.

De kerkelijken zorgen voor hun wezen door het instandhouden van weeshuizen etc.

Buiten-kerkelijken zorgen voor hun wezen door zich aan te sluiten bij de

WEEZENKAS

Vereniging op de grondslag van het beginsel

„Opvoeding zonder geloofsdogma”

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap bij de Secretaris W. DE HAAS, Adm. de Ruyterweg 234, A'dam-W.

DOET U OOK MEE?

Als tussen stortbuien en windvlagen een uurtje van heuse zonneschijn ons duidelijk komt maken, dat het nu werkelijk bijna gedaan is met de dictatuur van Koning Winter, dan komt langzamerhand in onze hoofden de gedachte aan vakantie op. Eigenlijk zouden we er zo wel uit willen lopen om op de trein te stappen en ergens heen te gaan waar het mooi is, of waar het er in ieder geval anders uitziet dan hier; we zouden de fiets willen nemen en er op uit trekken, of, als we minder actief van aard zijn, gewoon ergens in de zon willen liggen. Och ja, vakantie! Misschien gaat het U wel net als het mij gegaan is en haalt U Uw foto-album voor de dag om met Uw huisgenoten nog eens opnieuw de mooie plekje op te zoeken, die U het vorig jaar in Uw vakantie ontdekte, om U nog eens opnieuw te herinneren hoe prettig het was en hoe jammer, dat het zo gauw voorbij was. O ja, het regende weleens, maar het weer viel toch wel erg mee. En van het een komt het ander en eer de avond om is, verschijnt de atlas op tafel en maken we plannen voor de vakantie van dit jaar. We gaan aan het rekenen en al weten we nog niet precies hoe dat nu moet, nu alles weer duurder is geworden, één ding staat vast, als het even kan, gaan we met vakantie.

Zo ongeveer gaat het in vele gezinnen, in heel veel zelfs. Omdat het er zo veel zijn hebben we immers vacatiespreiding!

Maar hoeveel er ook zijn moge, Nederland telt nog altijd een groot aantal gezinnen waar met-vacantie-gaan tot de categorie onvervulbare wensen behoort. Sommige van deze gezinnen kunnen nauwelijks de eindjes aan elkaar knopen, anderen kunnen zelfs dat niet. Menige huismoeder denkt zuchtend aan de tijd, dat straks haar kroost de schooldeur voor vier weken achter zich ziet dichtgaan, terwijl de mogelijkheden van vacantiegenoegegens er niet zijn. Welke moeder zou haar kinderen niet een prettige vakantie gunnen, welke vader zou zijn jongen niet graag een poosje „de boer op” sturen?

Er zijn, vooral in onze grote steden nog massa's kinderen, die niet weten wat het zeggen wil om 's morgens wakker te worden en uit het raam iets anders te zien dan de eentonige huizen van de overkant, om in plaats van het lawaai van trams en auto's en wat de grote stad zo al meer voor geluiden vermag voort te brengen, een vogel te horen zingen of zelfs maar een haan te horen kraaien. Of om de zee te horen ruisen en te beseffen, dat je maar een paar minuten hoeft te lopen om in de duinen te zijn; om rondom je de ruimte te weten, die je in de stad zo mist.

Zeker, er wordt in ons land veel gedaan om ook de kinderen uit de minder draagkrachtige gezinnen een prettige vakantie te bezorgen. Er zijn kampen, die niets, of bijna

niets kosten, er zijn vacatiescholen waarvoor de ouders naar draagkracht kunnen bijdragen. Maar nog altijd is het aantal kinderen, dat daarvoor in aanmerking komt groter dan de beschikbare mogelijkheden; jaar in jaar uit moeten grote aantal kinderen hun vakantie doorbrengen in de straten en op het asfalt van de grote stad en nog altijd zijn er huismoeders voor wie deze vacaties een extra belasting betekenen van de toch al onnoemelijk zware taak, waarvoor zij zich met een zeer beperkte huishoudkas geplaatst zien. Om nog maar niet eens van haar eigen vacaties te spreken!

Nu kan men, als men aan deze gezinnen denkt, twee dingen doen: Men zou, gedachtig aan eigen problemen, kunnen zeggen: „Het is wel jammer, maar ik kan er ook niets aan doen,” men zou ook kunnen proberen om, al is het maar een klein beetje, helpen deze kinderen ook eens een poosje uit het gewirwar van huizen en straten van de grote stad te halen. En U kunt helpen! We zullen U vertellen hoe:

Humanitas en het Humanistisch Verbond hebben de hoofden bij elkaar gestoken en zijn gekomen tot de oprichting van een Commissie Kinderuitzending in eigen land. De bedoeling is, dat een aantal kinderen uit de grootste steden van ons land met behulp van deze commissie gedurende 14 dagen worden ondergebracht in gezinnen op het platteland, aan zee of overal elders waar ze een prettige vakantie zouden kunnen hebben. Dat deze Commissie dit slechts kan, indien U daarbij een handje helpt, spreekt wel haast vanzelf. Laat Uw gedachten er eens over gaan. Misschien is het met een beetje goede wil wel mogelijk, dat U zelf zo'n vacatiegangertje in huis neemt; als dat niet kan, och, zou er dan niemand onder Uw familie of kennisenkring zijn, die U hiervoor warm krijgt? En als U ervan overtuigd bent, dat ook dat niet lukt en U toch Uw steentje wilt bijdragen — en dat wilt U natuurlijk —: de penningmeester van de Commissie is de heer J. de Bruijn, het gironummer is: Gem. giro Amsterdam S. 602 (Stichting Humanitas).

Als pleeggezin kunt U zich opgeven bij de plaatselijke gemeenschap van het Humanistisch Verbond of bij de afdeling van Humanitas. Indien een dergelijke afdeling of gemeenschap er niet is, dan wordt Uw opgave gaarne verwacht bij de secretaresse van de Landelijke Commissie, Mevr. M. v. Gorkom—Lechner, Mauritsstr. 64, Utrecht, tel. 22870. U krijgt dan bezoek van een van onze medewerkers(sters), die met U de mogelijkheden bespreekt en bij wie U Uw wensen omtrent de leeftijd van het kind — het gaat om kinderen van 4 tot 12 jaar — e.d. kenbaar kunt maken. Met deze wensen zal zoveel mogelijk rekening worden gehouden, maar dat Jantje van 10 met z'n wilde haarbos en z'n sproeten net

zo graag met vakantie wil als de 5-jarige Marietje met haar blonde krulletjes en blauwe ogen, dat behoeven we U natuurlijk niet te vertellen.

Mogen we op U rekenen?

D. R.

UIT en OM het Humanistisch Verbond

Groningen.

Secretaris van de Gemeenschap Groningen is thans: J. J. Beckman, Van Hamelstraat 27, Groningen.

Gewest Zuid-Holland.

Het Gewest Zuid-Holland organiseert op 12 en 13 Mei (Pinksteren) een **ontspanningsbijeenkomst** in De Tempel te Overschie. Aanvang Zaterdag 17 uur, einde Zondag 16 uur. Spreker: M. G. Warffemius. Verzorging van het Zaterdagavond-programma door de Heer en Mevr. Reyne. Kosten f 4,20 per persoon, alles inbegrepen. Inlichtingen en opgaven: Mevrouw T. Gideonse-Bouman, Kanaalstr. 29, Gouda.

Henriëtte Roland Holst-Oord.

Op Zaterdag 12 Mei zal het Henr. Roland Holst-Oord te Doornspijk zijn deuren voor het eerst openen voor het ontvangen van een groep jongens en meisjes van de ongeorganiseerde arbeidersjeugd uit Zwolle, die er hun Pinkstervacantie zullen doorbrengen. Verwacht wordt dat Mevr. Roland Holst hierbij aanwezig zal zijn.

Tevens wordt door het Vacantie- en Vormingscentrum „De Haere” een Pinksterkamp te Doornspijk georganiseerd, dat door belangstellenden bezocht kan worden. In dit kamp zal Dr. G. Stuiveling spreken over de betekenis van het werk van Henr. Roland Holst juist nu.

Voor inlichtingen: Hoofdweg 70, A'dam, Tel. 88163.

A. H. Gerhard-Stichting.

Naar wij vernemen zijn de werkzaamheden begonnen van de A. H. Gerhard-Stichting tot oprichting en instandhouding van tehuizen voor buitenkerkelijke ouden van dagen. Het bestuur is samengesteld uit M. A. Reinalda, voorzitter, J. v. d. Meulen, 2e voorzitter, Mevr. H. A. Polak—Schwarz, secretaresse, E. v. d. Driesschen, penningmeester, en de leden Mevr. B. de Jong, J. Bijleveld, M. Paulissen, J. P. van Praag en P. Spigt.

H. J. G.-Pinksterkamp te Leersum.

Met Pinksteren (12—14 Mei) houdt de Hum. Jongeren Gemeenschap een kamp op het kampeercentrum „De Bonte Vlucht” te Leersum, waaraan ook jongeren die geen lid van de H.J.G. zijn kunnen deelnemen. Kosten: f 6,50. Inlichtingen: Mej. Drude Mooyman, Wilgenstraat 118, Haarlem.

BELANGRIJKE LECTUUR

Dr. J. P. van Praag, Modern Humanisme

Een renaissance?

„Dit boek is geboren uit de behoefte aan een verantwoorde levensbeschouwing op niet godsdienstige basis, die zowel fundament voor het persoonlijk leven als richtlijn voor een cultuurscheppende activiteit zou kunnen zijn. Deze levensbeschouwing is het moderne humanisme, waarvan dit boek getuigt.”

251 bladzijden — gebonden, verlaagd in prijs van f 7,50 tot f 3,90

(Voor leden van het Verbond f 2,90).

Wordend humanisme

Een historisch overzicht door Dr. D. Loenen, Dr. O. Noordenbos en Dr. J. P. van Praag. 62 bladzijden . f 1,25

Dr. J. P. van Praag, Een Poging tot Plaatsbepaling

Een nadere uitwerking van een reeds gepubliceerd artikel.

16 bladzijden, gebrocheerd f 0,40

Radiolezingen, gebundeld: Humanistische waarden

Lezingen van: Dr. G. Stuiveling, Mr. H. B. J. Waslander, Dr. J. P. van Praag, Prof. Dr. H. J. Pos, Dr. J. C. Brandt Corstius, Dr. Libbe van der Wal, E. Frater Smid, Prof. Mr. H. R. Hoetink, Prof. Dr. Johannes Tielrooy, Dr. Annie Romein-Verschoor f 0,75

Humanisme en opvoeding

Rapport van een commissie, ingesteld door het Hoofdbestuur. 39 bladzijden f 0,75

Dr. D. Loenen, Uit de Schat van Hellas

(3 lezingen) f 0,30

H. G. Cannegieter, A.B.C. voor Mens en Samenleving

Veertig onderwerpen, 82 bladzijden — gebrocheerd f 0,50

M. G. Warffemius, Denkers en Strijders

Om de eerbiediging van de menselijke persoonlijkheid. 120 bladzijden — met 7 portretten — in linnen band f 2,50

Prof. Mr. H. R. Hoetink, Humanisme en Socialisme

Van dit belangrijke geschrift hebben wij het restant kunnen overnemen, zodat wij het thans in prijs kunnen verlagen van f 1,— tot f 0,50

Ter vereenvoudiging van onze Administratie is het zeer gewenst bestellingen aan het C.B. in de regel contant te voldoen, per giro of postwissel. Postgiro: 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond te Utrecht, Bleyenburgstraat 1. Bestellingen beneden f 1,— kunnen ook betaald worden door het verschuldigde bedrag, vermeerderd met f 0,02, aan geldige postzegels op de adreszijde van een briefkaart te plakken.

Wie stelt ons in staat te trouwen door

woonruimte
(liefst ongemeubileerd)

af te staan in Rotterdam?

Br. letter Ap nr. 5, Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Bleyenburgstraat 1, Utrecht

THUISFRONT HUMANITAS

geeft advies, hulp en bijstand aan militairen, gedemobiliseerden en hun gezinnen.

Centraal Bureau: Hekelveld 16, Amsterdam-C., telefoon: 38583.

Jongeman te Amsterdam wenst correspondentie

met meisje tot 25 jaar met interesse voor psych. en maatsch. problemen.
Br. letter Ap nr. 1, Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Bleyenburgstraat 1, Utrecht

Dame zoekt gezelschap om te gaan zeilen in de tweede helft van Juli.

Br. letter Ap nr. 2, Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Bleyenburgstraat 1, Utrecht

Gesch. vrouw, 3 schoolg. kinderen, zoekt werkkring met woonruimte.

cantine, filiaal (gedipl. coupeuse).
Br. letter Ap nr. 3, Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Bleyenburgstraat 1, Utrecht

VACANTIE AERDENHOUT

Gemeub. huis aangeboden 21 Juli-25 Aug., 8 slaapkamers, badkamer, garage, fl. 70.— per week. 2 kleine gezinnen geen bezwaar.

Br. letter Ap nr. 4, Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Bleyenburgstraat 1, Utrecht

AURORA

Opgericht
1887

SLUIT ALLE SOORTEN

levens
studie
pensioen } verzekeringen

DE BEDRIJFSWINST WORDT VOOR SOCIALE DOELEINDEN BESTEED

Nadere inlichtingen,

N.V. Levensverzekering Mij. „AURORA” Herengracht 62, A'dam-C. Tel. 47006-42878